

שותפות חניכים בהחלטות חינוכיות

"שלטון עצמי" –

"תפקידו של המדריך המבוגר – להיות עם הילד, לייעץ לו כשהוא זקוק לעצה, והעיקר – לתת אמון ביכולת של הצעיר, לכן לא המבוגר שולט בבית, אלא ועדת הילדים". (יאנוש קורצ'אק)

ועדת הילדים ששמה "שלטון עצמי" הייתה מורכבת מעשרה ילדים. אל הוועדה הזאת הופנו בכתב המשאלות, התביעות, הדרישות וכל שאר ענייני הילדים, בינם לבין עצמם ובינם לבין מחנכיהם. בית דין זה דן ילדים ומדריכים כאחד, בעבירות קלות כבחמורות, והחלטותיו היו קובעות. למבוגר, שנכח בישיבות בית הדין, שהתקיימו אחת לשבוע, היתה רק זכות הייעוץ. הקוד שלפיו שפט בית הדין היה מורכב מאלף סעיפים, מן הקל אל הכבד. הסעיף 1000 – פירושו היה הוצאה מן המוסד.

הנהגת בית הדין של ילדים, נבעה בין היתר משאיפתו של קורצ'אק לשחרר את הילד לא רק מתלותו הכלכלית במבוגר, אלא גם מתלותו במצבי רוח חולפים של מחנך זה או אחר, מתלותו באישיותו של מדריך זה או אחר.

(ארנה פרדימן-מילר, "דמותו של יאנוש קורצ'אק", אפיקים לחינוך ותרבות, 1955)

"מוכרחים ללמד" –

להשגיח, לא להעלים עין כמעט רגע. להשגיח, לא להניחו לבד. להשגיח, לא לסור מעליו. יתהפך, ייחבט, ייפצע, יתלכלך, ישבור, יקלקל, ישליך, יזיק את עצמו, יזיק אותנו...

ולנו – זכות מלאה לפיקוח וביקורת. לשמור- שום עצמאות במעשים; [הרי החניך] אינו יודע מה וכמה יאכל, מה וכמה ישתה, אינה יודע גבולי-הליאות. ובכן לעמוד על משמר הדיאטה, השינה והמנוחה. כמה זמן? עד מתי? תמיד!

במרוצת גילו הוא משתנה, אך החשד אינו פוחת, ואדרבה הוא מתרבה. אינו מבחין בין עיקר וטפל. זרים לו סדר ומעשה – שיטה.

בבלבולו הוא שוכח, מזלזל, מזניח, אינה יודע מה העתיד אחראי. ואנו מוכרחים ללמד, לכוון, להדריך, להקפיד, לעצור, ליישר, להתרות, לקדם, לכפות ולהילחם.

(יאנוש קורצ'אק, "ילדות של כבוד, עמ' 226)

עבודתי צריכה ארבע תקופות: ראשונה – למצוא את הדרך לעצמי, שניה – למצוא את אמיתם של הילדים. שלישית – לכבד את האמת שלי והאמת שלהם. רביעית – איך לחבר מבחינה טכנית את דרכנו המשותפת, ואיך להנחילה.

(יאנוש קורצ'אק, "רשמי ארץ ישראל, "דת הילד" 118-117)

יאנוש קורצ'אק

22 ביולי 1878 או 5 באוגוסט 1942

שם העט שבו נודע הנריק גולדשמיט, סופר, רופא, מחנך והוגה חינוכי יהודי בפולין. מנהלם של בתי יתומים שהיוו את אחד הניסיונות המוקדמים ביותר בחינוך דמוקרטי.

